

Integraal stedelijk vernieuwingsbeleid?

Stel de bewoners centraal!

Een integrale ontwikkeling van stedelijk vernieuwingsbeleid verdient boven alle andere benaderingen de voorkeur. Tegelijkertijd lijkt nu juist deze vorm van beleidsontwikkeling een onbereikbaar doel. Welke mechanismen belemmeren dit streven naar integraal beleid en hoe kunnen beleidsmakers zich los maken van sectorale denkwijzen? Een nieuwe visie op bewonersparticipatie binnen interactieve beleidsvorming kan het pijlerdenken doorbreken.

In Hoogvliet werd vorig jaar laten zien hoe een na-oorlogse wijk met allerlei activiteiten een levendige en moderne plek kan worden
(Foto Arie Kievit / HH)

Elly Straatman

Docent/onderzoeker Lectoraat Governance
Kenniscentrum Leefomgeving
Saxion Hogescholen

De veertigwijkenaanpak van minister Ella Vogelaar roept veel reacties op, zowel positieve als negatieve, vanuit diverse vakdisciplines en invalshoeken. Dit is geen wonder, want de opgave is gigantisch en de ambitie is groot: veertig 'krachtwijken' moeten in acht à tien jaar tijd worden omgevormd tot 'prachtwijken'.

De aanpak van dit grote project kenmerkt zich door vraaggerichtheid (samen met belanghebbenden), gebiedsgerichtheid (op wijkniveau georganiseerd) en integraliteit (vanuit de verschillende pijlers gezamenlijk). Het is de bedoeling dat fysieke, economische en sociale problemen in hun onderlinge samenhang in interactie met de verschillende belanghebbenden, op wijkniveau worden opgepakt, waarbij nadrukkelijk een belangrijke rol voor de bewoners is weggelegd. Publieke, private en civiele partijen moeten dus samen tot de ontwikkeling en uitvoering van integraal beleid komen; beleid dat gericht is op het bestrijden van achterstanden en dat duurzame resultaten op moet leveren.

Een aantal van deze beleidskenmerken is zichtbaar in de huidige benadering. We zien een duidelijke gerichtheid op de wijk en ook wordt veelvuldig interactief samengewerkt met verschillende belanghebbenden. Een integrale aanpak blijkt moeilijker van de grond te komen; fysieke ingrepen domineren de agenda van de stedelijke vernieuwing. Deze fysieke ingrepen worden wel steeds vaker gelegitimeerd door een verbinding te leggen met sociale doelstellingen ('de gedifferentieerde wijk'), maar de resultaten die met deze ingrepen geboekt worden zijn toch vooral van fysieke aard: een mooiere woonomgeving, een nieuw gebouwde huis en verbeterde voorzieningen in de wijk.

Het Vogelaar-project is een prachtplan, maar het staat onder druk. De kritische analyse van Van Gent, Musterd en Ostendorf (2007) maakt duidelijk dat op de voorgestelde wijkgerichte aanpak en op de criteria die gehanteerd zijn bij de selectie van de veertig wijken veel valt af te dingen. Er zijn zelfs aanwijzingen dat de sociale doelen er niet mee gehaald kunnen worden en het is maar de vraag of de hardnekkige problemen waarmee onze steden te kampen hebben nu wel echt opgelost gaan worden. Op het lijstje van de minister prijken wijken die twintig jaar geleden ook al zijn aangepakt en onduidelijk

blijft nog hoe de steden 'de vijf vingers' van de minister (wonen, werken, leren, veiligheid en integratie) om willen smeden tot de vuist van echt integraal beleid.

Burgerparticipatie

Dit artikel gaat over de rol van de bewoners van de krachtwijken bij het stedelijke vernieuwingsproces. Betoogd zal worden dat bij de interactieve totstandkoming van het beleid een nieuwe visie op hun rol en inbreng nodig is om het sectorale denken, het denken in gescheiden pijlers, te doorbreken en integraal beleid te realiseren. Uitgangspunt is dat de wijkbewoners om wie het primair gaat bij het bestrijden van achterstanden, het begin- en eindpunt zijn van het beleidsproces. In deze bijdrage zal allereerst worden ingegaan op enkele factoren die de ontwikkeling van integraal stedelijk beleid bemoeilijken. Vervolgens komt de interactieve beleidspraktijk aan de orde en zal duidelijk worden gemaakt hoe een nieuwe visie op de rol van burgerparticipatie in dit interactieve proces een sleutel kan zijn tot een meer integrale beleidsaanpak. Het artikel besluit met een korte schets van twee prachtprojecten die prima passen binnen deze context.

De stedelijke vernieuwing heeft sinds 1996 nog onvoldoende van haar sociale pijler geleerd

In 1996 verscheen de nota Stedelijke Vernieuwing. Het credo van deze nota, 'de integrale aanpak van achterstandswijken' is na ruim tien jaar nog steeds actueel. De problematiek van sociaal-economische en fysiek-ruimtelijke aard in de achterstandswijken is complex, de problemen versterken elkaar en grijpen op elkaar in, maar van een integrale aanpak is vrijwel nog geen sprake. De stedelijke vernieuwing wordt nog voornamelijk door een volkshuisvestingsagenda gedomineerd en dit is een agenda van bouwen, het bestrijden van woningnood en het goed huisvesten van mensen. De stedelijke vernieuwing heeft sinds 1996 nog onvoldoende van haar sociale pijler geleerd.

Ook in het grote-stedenbeleid, in 1994 in gang gezet, zien we dat met name op het sociale vlak moeizaam voortgang wordt geboekt en dat de fysieke pijler dominant aanwezig is. Positieve resultaten in de economische pijler worden eerder beschouwd als een gevolg van een opleving van de conjunctuur dan van succesvol stedelijk beleid. Het pijlerdenken dreigt zich in zijn eigen voet te schieten. In plaats van de gewenste multidimensionale

kijk op de wijkenaanpak, lijkt er sprake te zijn van een verzelfstandiging van de fysieke en de sociale pijler.

Pijlerdenken

Integraal stedelijk vernieuwingsbeleid kenmerkt zich door een geïntegreerde aanpak van problemen die ogenschijnlijk los van elkaar voorkomen, maar die zich juist in causaal opzicht op complexe wijze tot elkaar verhouden. Dit betekent dat het pijlerdenken moet worden doorbroken. Actuele vraagstukken op het gebied van integratie of veiligheid en leefbaarheid bevatten immers een mix van sociaal-culturele, ruimtelijk-fysieke en sociaal-economische problemen, die in hun onderlinge samenhang moeten worden bestreden.

Het ontdekken van de samenhang tussen deze verschillende stedelijke vraagstukken en daarmee het doorbreken van verkokerde structuren, is voor het opstellen van integraal beleid al lange tijd een hindernis van formaat. Daarnaast maakt de aanwezigheid van een groot aantal actoren en belangen de beleidsvorming complex. Bij stedelijke vernieuwing zijn erg veel partijen op diverse schaalniveaus betrokken.

Een andere factor die integraal beleid bemoeilijkt is de bottom-upbenadering. In stedelijke vernieuwingsprocessen hebben top-downsturingsmodellen afgedaan. Centrale publieke sturing is vervangen door interactieve publiek-private sturing en dit betekent dat integraal beleid van onderop tot stand moet komen. De overheid deelt daarbij haar macht met andere partijen en ook dat maakt de opgave er niet eenvoudiger op.

Interactieve publiek-private sturing betekent dat integraal beleid van onderop tot stand moet komen

Vanuit deze bottom-upbenadering is het 'uitvechten van beleid' prominenter aanwezig dan het voor het top-downperspectief kenmerkende 'uitdenken van beleid'. Voor stedelijk beleid dat het projectmatige karakter wil overstijgen, dat integraal wil zijn en gericht op het behalen van duurzame resultaten, ook op de lange termijn, is dit een zeer lastig punt.

'Urban governance'

Integraal stedelijk beleid komt dus maar moeilijk van de grond. Met de interactieve wijze van beleidsontwikkeling lijkt daarentegen een grote slag te zijn gemaakt. In de praktijk van de stedelijke vernieuwing spelen diverse par-

tijen een rol en afhankelijk van het onderwerp en de situatie worden zij in verschillende fasen bij het beleidsproces betrokken. Er is sprake van wat

'urban governance' is gaan heten: stedelijk beleid, gemaakt en uitgevoerd door een samenwerkingsverband van private en publieke partners met een belangrijke rol voor de bewoners van de herstructureringswijken. Voor de lokale overheid is in deze beleidsprocessen een belangrijke regierol weggelegd, een rol die zij recent ook deelt met actieve, vooruitstrevende woningcorporaties. In deze settings praten wijkbewoners mee over renovatie of sloop, over de inrichting van de openbare ruimte, de groenvoorziening, het speelveldje of over parkeerplaatsen. Er is sprake van een bont palet van activiteiten in buurtpanels, wijkplatforms en kopgroepen, met gangmakers en kolonisten. Interactieve beleidsontwikkeling vindt dus vooral plaats bij fysieke vraagstukken.

Deze interactieve processen verlopen niet altijd even gemakkelijk. Bij de herstructurering van wijken wordt groots ingegrepen in wat bewoners zeer dierbaar is, hun directe woon- en leefomgeving. De projecten zijn complex en vaak ook controversieel. Door de uiteenlopende belangen lopen emoties soms hoog op. Bewoners kunnen zich gaan gedragen als 'klant', als 'woonconsument', sterk gericht op de eigen, individuele situatie waarbij ze het onderste uit de kan willen.

Daarbij gaat het vaak om een selecte groep bewoners die participeert. De mate van participatie hangt samen met het opleidingsniveau: hoe hoger dat niveau, hoe groter de kans op participatie. Degenen die invloed uitoefenen in het interactieve beleidsproces zullen daarom vaak de wijkbewoners zijn die al goed voor zichzelf kunnen zorgen. De doelstelling van het stedelijke beleid, het bestrijden van achterstanden van bewoners door ze actief te laten deelnemen, wordt met deze vorm van participatie dus niet bereikt. De fysieke context, de herstructurering van een wijk, lijkt daarvoor op deze manier niet de meest geëigende invalshoek.

Burgerschap

Burgerparticipatie houdt in de interactieve beleidspraktijk van stedelijke vernieuwing dus vooral bewonersparticipatie in. Hieruit spreekt een visie op burgerschap, een opvatting over burgers als lid van de gemeenschap waarin zij zijn geboren en getogen, hier de wijk of de buurt. Vanuit dit lidmaatschap wordt van bewoners een loyale houding en bijdrage verwacht, gericht op activiteiten in de directe leefomgeving. Voor hun ontwikkeling zijn echter ook lidmaatschappen van gemeenschappen nodig die zich buiten de grenzen van de buurt of wijk bevinden. Bij het ontwikkelen van plannen die maatschappelijke participatie moeten bevorderen, dus participatie in de zin van actief deelnemen in sociaal-economisch en sociaal-cultureel opzicht aan de samen-

leving, is daarom een wat ruimere visie op de burger en op burgerschap gewenst.

Zowel gemeenten als woningcorporaties vinden het meedenken door bewoners bij sloop, renovatie, (nieuw-) bouw en (her-) inrichting van de fysieke leefomgeving dus belangrijk. Er is sprake van een bottom-upbenadering, van interactieve beleidsontwikkeling samen met bewoners en andere belanghebbenden. Deze interactieve benadering leidt niet tot integraal beleid, zoals in de vorige paragraaf duidelijk is geworden. De aanpak richt zich hoofdzakelijk op fysieke vraagstukken in de wijk, waarbij burgers vooral als bewoners worden betrokken. Deze interactieve bottom-upbenadering lijkt een integrale aanpak in de weg te staan en draagt niet bij aan het bestrijden van achterstanden.

Bij de herstructurering van wijken wordt groots ingegrepen in wat bewoners zeer dierbaar is, hun directe woon- en leefomgeving

De bestuurskundigen Van de Graaf en Hoppe (2000) proberen met het theoretische concept van het 'heen- en terugdenken' een synthese te vinden tussen de sterke punten van de top-downbenadering en die van het bottom-upperspectief. Zij komen tot hun concept omdat ze aan het bottom-upperspectief twee zwakke aspecten onderkennen. Zij menen dat als alle bij het beleid betrokken actoren als gelijke partners in het onderhandelingsproces worden beschouwd, het criterium ontbreekt om de handelingen van de ene actor een hogere mate van legitimiteit toe te kennen dan de andere. Ook komen bij een bottom-upbenadering volgens Van de Graaf en Hoppe verschillen in mogelijkheden die diverse (typen) actoren hebben om, zeker op de langere termijn het beleidsveld te beïnvloeden, onvoldoende tot hun recht.

Bij de bottom-upaanpak van de stedelijke vernieuwing zien we deze risico's. In de beleidsarena kunnen de belangen van bepaalde groepen bewoners bijvoorbeeld ondergesneeuwd raken omdat ze over weinig machtsmiddelen beschikken. Omdat het belangrijkste beleidsdoel van de stedelijke vernieuwing nu juist is om hun achterstanden te verminderen, is het onvermijdelijk dat op bepaalde momenten hun belangen zwaarder moeten wegen.

Daarnaast is bij de bottom-upbenadering de kans reëel dat thema's die op het eerste gezicht niet meteen gekop-

peld kunnen worden aan een direct belang van een bepaalde actor, thema's die een langere-termijnperspectief in zich dragen en niet direct gerelateerd zijn aan het hier en nu, onvoldoende aandacht krijgen. Tegen de achtergrond van de grootschalige sloopplannen van dit moment valt te denken aan bijvoorbeeld de duurzaamheidsaspecten ervan, aan de cultuur-historische consequenties; aan de effecten van de beoogde differentiatie naar economisch draagvlak en aan de betekenis ervan voor (etnische) segregatie en integratie.

'Heendenken'

Op bovengenoemde vraagstukken ontbreekt in de huidige bottom-upbeleidspraktijk een weloverwogen visie. Toch zouden in termen van Van de Graaf en Hoppe tijdens het 'heendenken', een proces waarin bijvoorbeeld kennisinstellingen, bedrijven en overheden kunnen participeren, dit soort thema's centraal moeten staan. Dit 'heendenken' zou randvoorwaarden moeten opleveren waarbinnen de beleidsontwikkeling bottom-up plaats-

In de Vogelaaar-wijken moet uitgegaan worden van de kracht van mensen; hun betrokkenheid moet worden geactiveerd (Foto Lex Broere)

[25]

U bouwt aan het verschil in Amsterdam

Vacatures:

(Senior) Projectleiders maatschappelijk vastgoed Strategisch Vastgoedadviseur

Brede scholen, jongerencentra, cultuurvoorzieningen, sportcomplexen, ouderkindcentra. Bent u een ontwikkelaar? Werkt u graag op het snijvlak van sociaal beleid, ruimtelijke ordening en vastgoed? Heeft u een brede ervaring als projectleider of adviseur in een complexe stedelijke omgeving, onderhandelt u graag over belangen, klein en groot, en bent u op zoek naar een baan waar geen dag hetzelfde is?

Het projectbureau SPA van de gemeente Amsterdam wil dan graag met u om tafel om te praten over uw toekomst en die van de stad.

Wilt u meer weten over de functies, over het werkveld, de honorering en hoe u kunt solliciteren?

Ga dan naar onze website: www.dmo.amsterdam.nl en kijk bij de vacatures.

Gemeente Amsterdam

Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling

www.werkenbij.amsterdam.nl

bbn adviseurs
voor gebouwen en gebieden

bbn adviseurs is een onafhankelijk adviesbureau, dat ondersteuning biedt aan alle partijen die betrokken zijn bij het ontwikkelen, realiseren en beheren van gebouwen en gebieden.

Vanuit de vestigingen Houten, Rotterdam en Amsterdam werken circa 150 adviseurs voor opdrachtgevers uit het bedrijfsleven, de overheid en de non-profitsector. Onze activiteiten zijn onderverdeeld in de productgroepen:

- **Projectmanagement**
- **Gebiedsontwikkeling**
- **Bouwkostenmanagement**
- **Vastgoedmanagement**
- **Huisvestingsadvies**

bbn doet dit op een manier die gedegen kennis, creativiteit en pragmatisme koppelt aan de gedrevenheid om de opdrachtgever voor de volle honderd procent van dienst te zijn.

In de vier decennia van haar bestaan ontwikkelde bbn zich van een bureau voor bouwkostenmanagement tot een bedrijf dat adviseert en ondersteunt bij alle kwesties op het gebied van gebiedsontwikkeling, bouwen en beheren.

Houten, Rotterdam en Amsterdam • Centraal postadres: Postbus 94, 3990 DB Houten
Centraal telefoonnummer: 088 - 226 74 00 • E-mail: bbn@bbn.nl • Website: www.bbn.nl

vindt. De visie van de Britse architect Richard Rogers kan dienen ter illustratie van deze synthese tussen top-down en bottom-up in de stedelijke praktijk.

In de visie van Rogers (1998) kunnen grote fysieke ingrepen gerechtvaardigd zijn als deze gericht zijn op het ontwikkelen van wat hij noemt, een duurzame stad. De belangen en behoeften van de bewoners van de stad, in directe en meer indirecte zin, op de korte en op de lange termijn zijn daarbij het uitgangspunt. Een compacte stad, bestaande uit een netwerk van multifunctionele buurten en wijken is zijn ideaal. Deze multifunctionele gebieden zijn complete leefgemeenschappen waarin een diversiteit aan activiteiten samenkomt. De behoeften van deze leefgemeenschappen op fysiek, sociaal, cultureel en economisch gebied zijn het uitgangspunt van de stadsplanning en participatie van burgers is het belangrijkste instrument bij de realisatie van zo'n duurzame stad.

Rogers illustreert dit met een Braziliaans voorbeeld. De burgemeester/architect Jamie Lerner van de stad Curitiba (1,5 miljoen inwoners), slaagde erin om de sloppenwijken van zijn stad om te vormen tot wat wij nu 'prachtwijken' zouden noemen. Tevens wist hij de gehele stad tot een voorbeeld van duurzaamheid te maken. Hij realiseerde dit door de bewoners te activeren en ze een grote rol toe te kennen bij de aanpak van zowel de fysieke, de culturele, de sociale als de economische vraagstukken. Lerner combineerde dit met een systematisch programma van 'landscaping' dat als uitgangspunt een ingenieus systeem van openbaar vervoer had. Dit totaal leverde een duurzame stad bij uitstek op, waarbij de bewoners door middel van een soort voor-wat-hoort-wat-systeem nauw betrokken werden.

Bij de aanpak van de stad Curitiba zien we een synthese tussen het bottom-up- en het top-downperspectief, gecombineerd met de toepassing van uitgekende vormen van coproductie. Het beleidskundige concept van het heen-en-terugdenken van Van de Graaf en Hoppe, behelst een combinatie van het denken in politieke doelen (het heendenken) en daarnaast gelijktijdig het denken vanuit het perspectief van de doelgroep, de beleidsuitvoerders en hun belangen (het terugdenken). Deze benadering lijkt ten grondslag te liggen aan de werkwijze in Curitiba.

De uitgangspunten voor het integrale plan voor de stad werden geformuleerd door Lerner in interactie met anderen (het heendenken). De belangen van de bewoners, de belangrijkste doelgroep, bepaalden de inhoud en de werkwijze (het terugdenken). Enerzijds gaat het hier om de behoeften die de bewoners hebben aan ontwikkeling op sociaal, cultureel, ruimtelijk en economisch gebied, anderzijds om wat ze zelf kunnen bieden bij de realisatie van deze ontwikkeling. Voor de praktijk van de stedelijke

vernieuwing betekent dit dat participatie in brede zin een middel kan zijn om op zoveel mogelijk gebieden achterstanden te bestrijden.

In kleinschalige interactieve settings staan de ontwikkelingsbehoeften en -mogelijkheden van de bewoners centraal

In de hierboven beschreven benadering van het heen- en terugdenken wordt de input voor het 'terugdenken' verkregen vanuit de doelgroep en de beleidsuitvoerders in kleinschalige, wijk- of buurtgerichte, interactieve settings. Hierin kan naar hartelust, door een bont en divers samengesteld gezelschap, onder wisselende regie, op creatieve wijze, beleid 'uitgevochten' worden. Deze activiteiten op microniveau zouden moeten functioneren binnen de bredere, integrale kaders die het 'heendenken' oplevert. Dit kader wordt gevormd door thema's die verder strekken dan de directe korte-termijnbelangen van de verschillende actoren.

Stroperigheid

Omdat het interactieve proces hierdoor enigszins is ingebed, ontstaat enige sturing waardoor stroperigheid kan worden verminderd. Vanuit het 'terugdenken' ontwikkelen de projecten hebben draagvlak en zijn beter uitvoerbaar vanwege de interactie met zowel doelgroep als uitvoerenden. Ook vertonen ze samenhang en integraliteit, omdat steeds wordt teruggekoppeld naar het niveau van het heendenken. Dit biedt tevens meer garantie voor continuïteit, waar projecten zoals ze op dit moment worden uitgevoerd vaak een tijdelijk en ad-hockarakter dragen.

In de kleinschalige interactieve settings staan de ontwikkelingsbehoeften en -mogelijkheden van de bewoners nadrukkelijk als uitgangspunt centraal, met het doel om hun maatschappelijke participatie te bevorderen en daarmee hun achterstanden te verminderen. Dit betekent niet noodzakelijkerwijs dat bewoners voortdurend in alle settings mee moeten praten en denken. Het betekent wel dat hun situatie met daaraan gekoppeld de doelstelling 'achterstanden wegnemen' bij ieder vraagstuk als centraal vertrekpunt zou moeten gelden.

Als hiermee de indruk is gewekt dat de hierboven beschreven benadering geheel nieuw is, dan is dat een misvatting. Er zijn mooie integrale initiatieven, waarbij

een deel van het succes schuilt in een creatieve synthese van bottom-up en top-down. WIMBY! (Welcome In My BackYard!) is zo'n initiatief. Het betreft een lange-termijnproject in Hoogvliet dat in beginsel is ontstaan vanuit onvrede met de technocratische praktijk van de grootscheepse herstructurering van de Rotterdamse deelgemeente. Wimby! laat zien hoe op kleinschalige wijze te midden van zo'n herstructureringsoperatie succesvolle programma's ontwikkeld kunnen worden die geworteld zijn in reeds bestaande initiatieven. Daartoe is samenwerking gezocht met een groep Hoogvlieters die graag actief wilde zijn, maar zelf de middelen en kennis daarvoor ontbeerde. De programma's van Wimby! zijn vooral gericht op onderwijs, alternatieve woningvormen, recreatie en uitgaan en worden uitgevoerd in een groot aantal projecten van korte of langere duur. Wimby! zelf verwoordt de doelstelling als volgt: "We willen dat Hoogvliet op de lange termijn verandert in een stedelijke wijk die zo is ingericht dat zij de emancipatie, ofwel de sociale stijging, van haar bewoners bevordert. We hebben geen bevolkingspolitiek bedreven met de sloophamer, maar probeerden de plaatselijke karakteristieken te begrijpen en uit te buiten en de lokale ambitie en daadkracht te mobiliseren".

Een ander voorbeeld van een veelbelovende, innovatieve benadering is die van het door de G27 ontwikkelde project Aanval op de Uitval. Vanuit de problemen waarmee wijkbewoners te kampen hebben en die kunnen leiden tot uitsluiting, wordt op het niveau van individu, portiek, straat of buurt tot een aanpak gekomen, waarbij nadrukkelijk institutionele belangen opzij zijn gezet.

Hulpverlenende instanties worden door een wijkmanager samengebracht in 'snelsessies', waar het perspectief van de 'eindegebruikers' centraal staat. Vanuit dit perspectief wordt samenwerking tussen de instanties op gang gebracht. Uitgangspunt is de wetenschap dat de problemen van de mensen om wie het hier gaat niet vanuit één beleidsterrein zijn op te lossen. Deze benadering vraagt om een flinke cultuuromslag, om ontkokering en de noodzaak om tot een veel betere samenwerking te komen tussen de vele instellingen als die waarmee bijvoorbeeld een 'multiprobleemgezin' doorgaans te maken krijgt.

Verkokerde structuren

Van deze voorbeelden kan geleerd worden dat iedere situatie vraagt om haar eigen, specifieke benadering, dat formuleoplossingen niet werken en dat kleinschaligheid niet van bovenaf opgelegd kan worden. Daarnaast blijkt dat het risico van vastlopen op bureaucratische procedures groot is. Deze initiatieven passen namelijk niet binnen sectorale denkwijzen en verkokerde structuren.

Wat desondanks tot stand gebracht is, komt voort uit een multidimensionale visie op stedelijke vraagstukken. Integraliteit blijkt daar te ontstaan waar bewoners het

uitgangspunt vormen. In het interactieve proces van integrale beleidsontwikkeling dienen hun belangen dus centraal te staan en op passende momenten dienen zij actief betrokken te worden. Voor het activeren van groepen die nu nog nauwelijks participeren kan het ruilprincipe van voor-wat-hoort-wat, op creatieve wijze toegepast, kansen bieden.

Bij deze benadering past geen betuttelende overheid. In de Vogelaar-wijken moet uitgegaan worden van de kracht van mensen. Hun betrokkenheid moet worden geactiveerd en in hun (on-)mogelijkheden moeten zij serieus worden genomen. Betrokken bewoners maken de toekomstige prachtwijken en daaromheen zijn tal van instellingen en instanties actief die dit prachtproces aansturen, begeleiden en faciliteren.

Noten

- 1 Van Gent, W., Musterd, S., Ostendorf, W. (2007) Van probleemwijk naar prachtwijk? Over de problemen van een wijkgerichte aanpak. Tijdschrift voor de Volkshuisvesting, augustus 2007, pp. 44-50.
- 2 Agricola, E. (2006) Spic en span. De stad is geen badkamer. In: Agricola E., Helleman, G. (red.) (2006) Tien jaar stedelijke vernieuwing in vijftig teksten en projecten. Rotterdam: NAI Uitgevers.
- 3 State of the art, herstructurering en de sociale opgave (2004), rapport van het ministerie van VROM. www.kei-centrum.nl.
- 4 Van Kempen, R., Bolt, G. (2003) Tussen fysiek en sociaal. Een literatuuronderzoek naar de relatie tussen fysieke en sociale verschijnselen in steden. www.kenniscentrumgrotesteden.nl.
- 5 Bolt G., Ter Maat, R. (2005), Participatie in de buurt. In: Tijdschrift voor de Volkshuisvesting, juni 2005, pp. 56-62.
- 6 Van de Graaf, H., Hoppe, R. (2000) Beleid en politiek, een inleiding tot de beleidswetenschap en de beleidskunde. Bussum: Coutinho.
- 7 Rogers, R. (1998) Cities for a small planet. Boulder Colorado: Westview Press.
- 8 WIMBY! Hoogvliet, Toekomst, verleden en heden van een New Town of: het grote WIMBY boek (2007). Rotterdam: NAI Uitgevers.
- 9 "WIMBY! verbouwt Hoogvliet met acupunctuur tot prachtwijk", de Volkskrant 25 mei 2007.
- 10 Kruiter, A.J., J. de Jong (2007) Aanval op de uitval. Blik op de frontlijn. Den Haag: Nicis Institute.